

(/)

🏠 (/) > Sundhed, sygdom (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/sundhed-sygdom>)

> Bøger (<http://www.historie-online.dk/boger>)

> Anmeldelser (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5>) > Dødens årsag

← **Forrige artikel** (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/sundhed-sygdom/dansk-medicinhistorisk-aarbog-2019>)

Dødens årsag

Kategori: Anmeldelser

Visninger: 2426

Del artikel: **f** ([https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.historie-](https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/sundhed-sygdom/doedens-aarsag)

[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/sundhed-sygdom/doedens-aarsag](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/sundhed-sygdom/doedens-aarsag)) **t**

(<https://twitter.com/home?status=>. Aktiviteten kan ses på [\[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/sundhed-sygdom/doedens-aarsag\]\(http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/sundhed-sygdom/doedens-aarsag\)\) **in**](http://www.historie-</p></div><div data-bbox=)

([\[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/sundhed-sygdom/doedens-aarsag&title=\]\(http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/sundhed-sygdom/doedens-aarsag&title=\)\)](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=http://www.historie-</p></div><div data-bbox=)

Markil Gregersen og Tommy Heisz

Dødens årsag. Et retsmedicinsk snit gennem danmarkshistorien

Lindhardt og Ringhof. 392 s. Ill. 299,95 kr.

Af Poul Ulrich Jensen

I 1668 blev liget af Laurids Lauridsen gravet op i Gjern Herred i Midtjylland, hvorefter det blev underkastet en nærmere undersøgelse af de lokale myndigheder. Den ellers raske mand havde en dag pludselig fået kraftige mavesmerter og udåndede en time senere. Det noget mystiske dødsfald gav grobund for en stærk mistanke om giftmord, og den blev bekræftet af forskellige fund under ligsynet. Hustruen tilstod at have ombragt sin mand med lusekrudt i et glas øl, og hun blev ved den efterfølgende retssag dømt til at få hovedet hugget af og sat på en pæl, hvorefter kroppen blev begravet i uindviet jord.

Sagen er en af de mange, der optræder i den spændende og særdeles velskrevne bog om dødens årsag, når danskere fra 1600-tallet og 300 år frem tog livet af hinanden, og ligsyn og obduktioner gennem tiden gjorde det stadig vanskeligere at slippe godt fra forbrydelserne. Pensioneret statsobducent og professor i retsmedicin Markil Gregersen og journalist og forfatter Tommy Heisz har i fællesskab gravet en række sager frem fra arkiverne, der både fortæller kriminal- og medicinhistorie og samtidig giver et ret så rystende billede af de levevilkår, der under uheldige omstændigheder kunne gøre almindelige mennesker til mordere.

Obduktioner dukkede op i 1600-tallet som bevismateriale i retssager, og selv om ordet egentlig betyder "at dække til", blev de et vigtigt middel til afgørelse af dødsårsag og skyldsspørgsmål. Fra 1645 lå der på Vor Frue Plads i København et anatomisk teater, hvor tidens førende kapaciteter, som lægen Thomas Bartholin, dissekerede lig foran et interesseret publikum og ofte havde selveste kongen blandt tilskuerne. Indsigten i den menneskelige anatomi voksede med stadig nye opdagelser, men lægevidenskaben var forbeholdt en meget lille gruppe universitetsuddannede. Når knoglebrud, læsioner og sygdomme krævede behandling, måtte den almindelige befolkning ty til bartskeererne, der havde udvidet barberfaget med åreladning og kirurgiske færdigheder. Det var også dem, der blev tilkaldt til ligsyn og obduktioner ved mistænkelige dødsfald.

Retsmedicinen var dog langt fra sat effektivt i system, og det var lovgivningen heller ikke før Christian 5. 's Danske Lov i 1683, der i udpræget grad hvilede på næsten gammeltestamentlige principper og udmålte strenge domme med lemlæstelser og mere eller mindre barbariske henrettelser. Kirken kunne endda stille en endnu mere skræmmende straf i udsigt, nemlig Helvede, der ventede selvmordere. Det medførte en bølge af drab i 1700-tallet, begået af de såkaldte melankolske mordere. I stedet for at tage deres eget liv, slog de andre ihjel, for når de angrede på skafottet, kunne de alligevel komme i himlen. Det var i det hele taget en barsk tilværelse for størstedelen af befolkningen, når problemerne hobede sig op, og for ugifte kvinder, der fødte i dølgsmål, var situationen ofte håbløs. Det endte i nogle tilfælde med, at moderen ombragte den nyfødte, og her opruller bogen adskillige tragiske sager.

En besværlig ægtefælle kunne også ende som mordoffer, og det var ofte det hvide sukkerlignende pulver, arsenik, der løste problemet. Dets udbredte anvendelse som rottegift gjorde det nemt at få fat i, og da det ikke rigtig smager af noget, gled det nemt ned i et krus øl eller blandet i syltetøj. Men retsmedicinen begyndte så småt at holde sit indtog, især da Danmark i 1751 fik sin første lov om obduktioner i sager, hvor der var mistanke om mord. Og efterhånden gjorde bedre kemiske metoder det muligt at påvise giftstoffet også længe efter begravelsen. Der blev desuden fra begyndelsen af 1800-tallet mulighed for at inddrage landets øverste lægelige instans, Det kongelige Sundhedskollegium, i undersøgelserne, hvis en retssag kunne ende med dødsstraf. Den blev dog efterhånden sjældnere idømt og endnu sjældnere eksekveret. Med en kongelig benådning blev skafottet i de fleste tilfælde konverteret til et livslangt fængselsophold. Man behøvede alligevel ikke helt at undvære det dramatiske skuespil, der ofte samlede hundredvis af tilskuere, for de værste forbrydere undslap ikke skarpretterens økse. Gik man glip af selve begivenheden, var de skillingsviser, der efterfølgende blev solgt, rundhændede med de blodige detaljer.

Brutalitet og vold gennemsyrede samfundet, ofte hjulpet på vej med rigelige mængder brændevin. Som en engelsk forfatter, der besøgte Danmark i 1795, bemærkede, var druk den væsentligste form for afslapning blandt mænd. Et gemytligt gilde kunne dog hurtigt ved nogle uoverlagte bemærkninger eller økonomiske uoverensstemmelser udvikle sig til slagsmål med dødelig udgang. Men Danmark var på vej mod mere moderne tilstande, hvor industrialiseringen holdt sit indtog, og mange af de dårligst stillede på landet søgte til de voksende købstæder. Der opstod efterhånden et mere gennemreguleret retssamfund, der også udstrakte sig til Vendsyssel, der med spektakulære tilfælde af mord og selvtægt tidligere havde affødt talemåden "norden for lands lov og ret". De nye tider afspejlede sig i en ny straffelov i 1866, en ligsynslov i 1871 og en effektivisering af politiet. Ved udgangen af 1800-tallet havde lægevidenskaben også opnået mange gennembrud, og retsmedicinen blev en selvstændig disciplin med en egentlig uddannelse. De nye sygehuse med moderne faciliteter gjorde det muligt at gennemføre obduktioner med dags varsel, og retsodontologer kunne identificere svært tilredte ofre ud fra tandsættet.

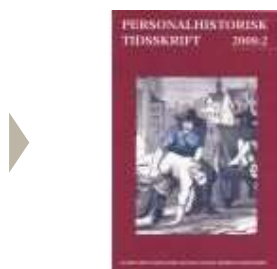
Efterhånden var der kun brug for én skarpretter til hele landet, men han blev dog ikke helt arbejdsløs. Den sidste offentlige henrettelse fandt sted på Lolland i 1882, og den fik et dramatisk forløb med forfatteren Herman Bang som øjenvidne. Der måtte tre øksehug til at skille hovedet fra kroppen, og den tusindtallige tilskuerskare stirrede ifølge hans reportage på det makabre sceneri med målløs rædsel. 10 år senere blev Jens Nielsen under mere diskrete former henrettet i Horsens Tugthus, og herefter blev dødsstraf kun eksekveret i forbindelse med retsopgøret efter besættelsen.

Bogen om dødens årsag er fascinerende læsning, der giver et anderledes indblik i det danske samfunds udvikling gennem 300 år, og forfatterne har med sikker hånd lagt deres retsmedicinske snit gennem danmarkshistorien. De mange "true crime" tilfælde er sat ind i en større sammenhæng, hvor statsmagt, lovgivning, krige, katastrofer, religion, overtro, sociale forhold og kulturelle forskelle spillede ind i befolkningens tilværelse, udfordringer og konflikter. De mange illustrationer understøtter teksten på bedste vis, og bogen kan varmt anbefales.

[Historie-online.dk, den 16. juni 2020]

← Forrige artikel (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/sundhed-sygdom/dansk-medicinhistorisk-aarvog-2019>)

SE RELATEREDE ARTIKLER

**PERSONALHISTORISK
TIDSSKRIFT 2008:2**

(<http://www.historie-online.dk/boger/personalhistorisk-tidsskrift-20082>)

FRA PEST TIL CORONA

(<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/sundhed-sygdom/fra-pest-til-corona>)

VE OG VELFÆRD